

ΠΛΗΡΗΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΙΣ, ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΙΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Κ. ΨΑΡΟΥ

1. Αἱ σύγχρονοι βιομηχανικαὶ οἰκονομίαι—ἀνεπτυγμέναι καὶ ὑπὸ ἀνάπτουξιν—εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν πίεσιν βασικοῦ δι' αὐτὰς ζητήματος, τοῦ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς ἐργασίας, ὀρθότερον τῶν ἐργατῶν, εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς παραγωγῆς: χρησιμοποίησις τῶν διαθεσίμων δυνάμεων τῆς ἐργασίας εἴτε ἐπὶ ἑλλείψεως τούτων εἴτε, ὅπερ τὸ συνηθέστερον, ἐπὶ ἐπαρκειᾶς αὐτῶν. Ἐπὶ τῆς δευτέρας περιπτώσεως, ἔχομεν τὸ λεγόμενον πρόβλημα τῆς πλήρους χρησιμοποίησεως (plein emploi).

Τί ὅμως ἀκριβῶς νοεῖται διὰ τοῦ ὅρου «πλήρης χρησιμοποίησις»; Κατὰ τὸν Beveridge, κατάστασις πλήρους χρησιμοποίησεως ὑπάρχει «ὅταν ὑπάρχουν περισσότεραι θέσεις ἐργασίας κεναὶ ἀπὸ τοὺς ἀνέργους» ἢ κατ' ἄλλους μελετητὰς «ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν κενῶν θέσεων δὲν εἶναι αἰσθητῶς κατώτερος τῶν ἀνέργων». Οἱ ἐμπειρογνώμονες τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ἐπέδιδξαν νὰ προσεγγίσουν περισσότερον, ὀρίζοντες ὅτι «ἡ πλήρης χρησιμοποίησις, τουτέστιν πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἰκανῶν πρὸς ἐργασίαν καὶ ἐπιζητούντων τὴν προσώπων ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν κανονικὸν ἀριθμὸν τῶν ὠρῶν ἐργασίας, οὕτω δὲ ἡ κατάστασις τῆς πλήρους χρησιμοποίησεως ὑπάρχει «ὅταν ἡ χρησιμοποίησις δὲν δύναται ν' αὐξηθῆ ὡς μὴ ὑπαρχούσης αὐξήσεως τῆς ἐνεργοῦς ζητήσεως». Περαιτέρω δὲ τὸ Οἰκονομικὸν καὶ Κοινωνικὸν Συμβούλιον τοῦ Ὄργ. Η. Ε. εἰς τὴν ἀπόφασίν του τῆς 15-8-1950 ἀπηυθύνθη πρὸς ὅλας τὰς Κυβερνήσεις ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ὅπως ἐκάστη τούτων προσδιορίσῃ «τὸν κανόνα (norme) τὸν καθορίζοντα δι' ἐκάστην χώραν τὸν ὅρον πλήρους χρησιμοποίησις καὶ περιλάβῃ τοῦτον ὡς διαρκῆ στόχον τῆς πολιτικῆς τῆς διὰ τοῦ ὀρισμοῦ τούτου κατὰ τὸ δυνατόν εἴτε εἰς ποσοστὸν ἐπὶ τῆς χρησιμοποιουμένης ἐργασίας εἴτε εἰς ἀπόλυτον ἀριθμὸν ἀνέργων εἴτε εἰς περιθώριον προσδιοριζόμενον ὑπὸ δύο ποσοστῶν ἢ δύο ἀπολύτων ἀριθμῶν». Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τῆς δυσχερείας καὶ τῶν ἀμφισβητήσεων καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἐννοίας τοῦ ὅρου «πλήρης χρησιμοποίησις ἢ ἀπασχολήσις, πάντως ἡ ἐννοία αὕτη δυσχερῶς δύναται νὰ ἔχῃ ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῶν ὑπαναπτύκτων οἰκονομικῶς χωρῶν, ὅπου μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ εὐρίσκειται εἰς κατάστασιν ἢ ἡμιαπασχολήσεως ἢ εἰσοδήματος ἀνεπαρκοῦς ἀκόμη καὶ διὰ τὴν στοιχειώδη συντήρησιν, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ὁ πληθυσμὸς οὗτος

ἀνήκη εἰς τὰς μισθωτικές, τὰς ἐπαγγελματικές, τὰς ἀγροτικές ἢ τὰς ὑπαλληλικὰς τάξεις. Τέλος, ὅπωςδήποτε ἡ στατιστικὴ μέτρσις τῆς ἐργασίας δυσχερέστατα, ἂν μὴ οὐδέποτε, πραγματοποιεῖται μετ' ἀκριβείας.

Εἰς ταῦτα δεόν νὰ προστεθῇ, ὅτι ἡ ἔννοια τῆς πλήρους χρησιμοποίησεως ἐξετάζεται κατὰ κανόνα περισσότερο ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀλοσχερῶς ἀνέργων παρὰ ὡς πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἀμοιβῆς τῶν ἀπασχολουμένων, καίτοι αὕτη, οὕσα πολλάκις κάτω τοῦ ὅριου συντηρήσεως, προφανῶς δὲ πληροῖ τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ ἐργαζομένου. Σημειωτέον δέ, ὅτι τὸ ὅριον αὐτὸ συντηρήσεως ποικίλλει κατὰ χώρας ἀναλόγως τοῦ ὄλου ἐπιπέδου τῆς κοινωνικῆς διαβιώσεως καὶ τῆς ἐν σχέσει πρὸς αὐτὸ ἀντιλήψεως περὶ τοῦ «ἀξιοπρεποῦς μισθοῦ».

2. Ὁ σκοπὸς τῆς ἐπιτεύξεως τῆς πλήρους χρησιμοποίησεως, συνιστάμενος οὕτω κυρίως εἰς τὴν ἐπιδιώξιν τῆς ἀπορροφῆσεως τῶν ἀνέργων εἰς ἐργασίας, μολονότι κατέστη εἰς ἐκ τῶν κυρίων στόχων τῶν ἐπιδιώξεων τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς τῶν συγχρόνων δημοκρατιῶν, μετ' ἰδιαζούσης φροντίδος, δι' ἀμέσων καὶ ἐμμέσων μέτρων ἐπιδιωκόμενος, ἐν τούτοις ἀποτελεῖ ἀντικείμενον σοβαρῶν θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν ἀμφισβητήσεων. Ἡ ἀρχικὴ ἀντίληψις, καθ' ἣν ἤρκει καὶ μόνον ἡ ἐπίτευξις τῆς πλήρους χρησιμοποίησεως διὰ νὰ λυθοῦν ὅλα τὰ ἄλλα προβλήματα τῆς οἰκονομικῆς προόδου ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς πλήρους χρησιμοποίησεως ἦτο ἐξηρητημένη ἀπὸ τὴν πολιτικὴν τῆς οἰκονομικῆς καὶ δημοσιονομικῆς σταθερότητος καὶ εἰδικώτερον τῆς νομισματικῆς σταθερότητος.

Πράγματι, ἡ ταχεῖα πραγματοποίησις τῆς ἀπορροφῆσεως τῶν ἀνέργων δύναται νὰ προκαλέσῃ νομισματικὸν πληθωρισμὸν καὶ νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν νομισματικὴν σταθερότητα. Εἶναι φανερόν, ὅτι εἶναι οὐσιώδης ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ χορηγούμενου μισθοῦ εἰς τοὺς ἀπασχολουμένους καὶ τῶν καταβαλλομένων εἰς τοὺς ἀνέργους ἐπιδομάτων ἀνεργίας. Ἐτέρου, ὡσαύτως φανερόν εἶναι, ὅτι ἡ ὑπαρξις ἐνὸς ἀποθέματος ἀνέργων μειώνει τὴν πίεσιν τῶν συνδικάτων διὰ τὴν αὔξησιν τῶν καταβαλλομένων μισθῶν, ἐνῶ ἀντιθέτως αὐξάνει ἡ πίεσις τῶν συνδικάτων ὅταν ὑπάρχῃ κατάστασις πλήρους χρησιμοποίησεως. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει, τὸ πρόβλημα τῆς ἀπορροφῆσεως τῶν ἀνέργων μετατοπίζεται εἰς ἀγῶνα διὰ τὸ ὕψος τῆς ἀμοιβῆς τῶν ἀπασχολουμένων, ὅπερ σημαίνει πληθωριστικὴν πίεσιν. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ πολιτικὴ τῆς πλήρους χρησιμοποίησεως δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ στόχον καθ' ἑαυτὸν ἄνευ προσαρμογῆς τῆς πρὸς τὴν οἰκονομικὴν καὶ νομισματικὴν σταθερότητα καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἄνευ ταυτοχρόνου ἐλέγχου τῶν διαφόρων τομῶν καὶ μεγεθῶν τῆς οἰκονομίας, ἐλέγχου ἐρειδομένου οὕτως ἀναγκαίως ἐπὶ ἐνὸς δημοκρατικοῦ ἠπίου σχεδιασμοῦ τῆς ὅλης οἰκονομικῆς-κοινωνικῆς πολιτικῆς. Μόνον οὕτω θ' ἀνευρίσκειται ἡ ἀναγκαία ἐκάστοτε ἰσορροπία μεταξὺ δύο κινδύνων, ἐκείνου τῆς ὑποαπασχολήσεως καὶ ἐκείνου τῶν πληθωριστικῶν πιέσεων.

Αὐτὴ ἡ ἀναγκαία σύνδεσις τῆς πολιτικῆς τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως πρὸς τὴν ὅλην πολιτικὴν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἔχει συνέπειαν τὴν εἰδικωτέραν

ἐξάρτησιν τῆς πολιτικῆς τῆς ἀπασχολήσεως ἀπὸ παραλλήλους στόχους τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, οὕτως ὥστε τελικῶς ἐπεκράτησε βασικὴ ἀλλαγὴ τῆς ἀντιλήψεως ἐν σχέσει πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς πλήρους χρησιμοποίησεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς ὡς οὐχὶ ἀνεξαρτήτου δράσεως ἀλλ' ὑποτεταγμένης εἰς τὴν ὅλην οἰκονομικὴν πολιτικὴν.

3. Ἡ διαπίστωσις αὕτη ὑπῆρξε τὸ συμπέρασμα μακρᾶς ἐξελίξεως τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρμηνείας. Ἡ κλασσικὴ φιλευθερά θεωρία, ἐρειδομένη ἐπὶ τῆς παραδοχῆς τοῦ νόμου τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθέρως ἀγορᾶς, δὲν ἐπίστευεν εἰς τὴν δυνατότητα διαμορφώσεως καταστάσεως ὑπερπαραγωγῆς εἰς τὴν ἀγοράν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὑπερβῇ ἡ προσφορά τὴν ζήτησιν καὶ κατ' ἀκολουθίαν νὰ δημιουργήσῃ ἀνεργίαν (Say, James Mill, Ricardo, John Stuart Mill, Pigou κ.λ.π.).

Ἄλλ' ἡ ἀνάπτυξις τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας καὶ ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς ἀπέδειξαν τὸ ἐσφαλμένον τῆς προλεχθείσης ἐρμηνείας. Ἄνεξαρτήτως τοῦ πεσσιμισμοῦ τοῦ Malthus, ὁ ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμὸς τοῦ K. Marx πρῶτον μὲν κατέδειξε τὴν ἀντίθεσιν εἰς τὴν σχέσιν ἀγαθῶν παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως εἰς τὴν καπιταλιστικὴν οἰκονομίαν, περαιτέρω δὲ ὑπεστήριξε τὸ ἀναπόφευκτον τῆς δημιουργίας τῆς κρίσεως ὑπερπαραγωγῆς ὑπὸ τὸ καθέστω τούτο, λόγῳ τῆς ἐν αὐτῷ, ἐξ αἰτίας τοῦ νόμου τῆς σωρευσεως τῶν μέσων τῆς οἰκονομίας καὶ παραγωγῆς, δηλαδὴ τοῦ κεφαλαίου, διαμορφώσεως καταστάσεως ἀποκλειούσης τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἀγορᾶς ἢ καταστάσεως ἐλλείψεως ἀγοραστικῆς δυνάμεως διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ζήτησεως ἐν αὐτῇ.

Πολὺ βραδύτερον καὶ ἀφοῦ ἡ ἀνάμιξις τῆς πολιτικῆς εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν σοσιαλισμὸν δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἡρεμον καὶ ἀντικειμενικὴν ἐπεξεργασίαν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης τῶν μαρξιστικῶν παρατηρήσεων, τὸ ἐπαναστατικὸν ἔργον τοῦ Keynes «Γενικὴ θεωρία περὶ τῆς ἀπασχολήσεως, τοῦ τόκου καὶ τοῦ χρήματος», ἐκδοθὲν ἐν ἔτει 1936, ἔθεσε τὸ θέμα τῆς ἀπασχολήσεως ἐπὶ ὀρθῶν ἐπιστημονικῶν ἀρχῶν, ὡς ἓνα εἰδικὸν θέμα τῆς ὅλης οἰκονομικῆς ἀναλύσεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς ὅλης οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν αὐτὴν, ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ ζήτησεως, διέπων τὴν λειτουργίαν τῆς ἀγορᾶς, δημιουργεῖ ἐκάστοτε ἓνα σημεῖον ἰσορροπίας μεταξύ συνολικῆς προσφορᾶς καὶ ζήτησεως, τὸ ὁποῖον οὕτω καθορίζει τὸ ἐκάστοτε ἐπίπεδον τιμῶν. Οὕτω, τὸ ἐπίπεδον αὐτὸ τῶν τιμῶν καθορίζει καὶ τὴν διαφορὰν κέρδους τοῦ ἐπιχειρηματίου, ἀναλόγως πρὸς τὴν ὁποῖαν κινεῖται τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ διὰ νὰ ἀναπτύξῃ τὴν οἰκονομικὴν του δραστηριότητα, διαφορὰν ἀπὸ τὴν ὁποῖαν κατ' ἀκολουθίαν καθορίζεται ἡ ἀπόφασις διὰ τὸ ὕψος τῆς εἰδος τῆς ἐργασίας τὴν ὁποῖαν θὰ χρησιμοποιήσῃ. Ἐπομένως τὸ ὕψος τῆς ἀπασχολήσεως καθορίζεται ἀπὸ τοὺς παράγοντας οἱ ὁποῖοι καθορίζουν τὴν σχέσιν ἰσορροπίας μεταξύ συνολικῆς προσφορᾶς καὶ συνολικῆς ζήτησεως.

Καὶ ἡ ἐρμηνεία τοῦ Keynes προχωρεῖ εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν παραγόντων τούτων, οἵτινες κυρίως εἶναι τρεῖς: ἡ τάσις πρὸς τὴν καταναλώσιν, τὸ ὕψος τοῦ ἐπιτοκίου τοῦ χρήματος καὶ ἡ ὀριακὴ ἀποδοτικότης τοῦ κεφαλαίου. Κατ' ἀκολουθίαν, τὸ ὅλον σύστημα τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος

εξαρτᾶται ἀπὸ τὴν λειτουργίαν τοῦ χρήματος, τουτέστιν ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν διαθέσιμων ἐπενδύσεων δι' ὧν δύναται νὰ κινηθῇ ἡ ἀνάπτυξις τῆς παραγωγῆς διὰ τῆς δημιουργίας νέων ἀπασχολήσεων, αἰτίνας, ἐπηρεάζουσαι τὴν τάσιν πρὸς τὴν κατανάλωσιν ἀφ' ἑνὸς καὶ τὸ ὕψος τοῦ ἐπιτοκίου τοῦ χρήματος ἀφ' ἑτέρου, δημιουργοῦν περιθώρια εἰς τὴν ἀποδοτικότητα τοῦ κεφαλαίου παρουσιάζοντα ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐπιχειρηματικὴν δραστηριότητα. Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ Beveridge ἀπέδειξε τὴν σημασίαν τῆς σχέσεως τῶν ἐπενδύσεων πρὸς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος διὰ τοῦ Κράτους.

Συμπέρασμα τῶν ἀναλύσεων αὐτῶν, ὅπερ ἐχρησιμοποίησε περαιτέρω ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ, εἶναι ὅτι ὁ κρατικὸς προγραμματισμὸς δημοσίων ἐπενδύσεων δημιουργεῖ νέας ἀπασχολήσεις καὶ ἐπηρεάζων οὕτω τὴν τάσιν πρὸς τὴν κατανάλωσιν καὶ τὸ ὕψος τοῦ ἐπιτοκίου τοῦ χρήματος δημιουργεῖ καὶ κίνητρα τῆς ἀναπτύξεως τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀνόδου καὶ οὕτω ἰκανοποιεῖ τὴν πολιτικὴν πλήρους χρησιμοποίησεως, Οὕτω ἡ πολιτικὴ τῆς πλήρους χρησιμοποίησεως συνεδέθη πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ προγραμματισμοῦ δημοσίων ἐπενδύσεων καὶ κατ' ἀκολουθίαν πρὸς τὴν ὅλην κρατικὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν.

4. Παραλλήλως ἡ διαπίστωσις τῆς ὑπάρξεως εἰς πλείστας οἰκονομίας διαρκῶς ἀνεργίας καὶ ἡ μαλθουσιανὴ τάσις τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλιστικοῦ κεφαλαίου ἐπέβαλον τὴν πολιτικὴν τοῦ κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Ἡ δυνατότης τῆς τοιαύτης διὰ τοῦ κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ ἐπιτεύξεως ἐνισχύθη διὰ τῶν μεθόδων καὶ ἐφαρμογῶν τῆς σχεδιασμένης ἐπιταχύνσεως τῶν τεχνικῶν προόδων καὶ ἐκεῖθεν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς παραγωγικότητος. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ προσοχὴ τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς εἰلκύσθη ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν δημιουργίαν νέων ἀπασχολήσεων ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀποδοτικότητα τῆς ἐργασίας. Ἡ πολιτικὴ συνεπῶς τῆς πλήρους χρησιμοποίησεως ἀνευ πληθωρισμοῦ συμπληροῦται διὰ τῆς πολιτικῆς τῆς ἀναπτύξεως τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἀποδοτικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως. Οὕτω τελικῶς τὴν ὅλην πολιτικὴν τῆς πλήρους χρησιμοποίησεως τὴν βλέπομεν εἰδικώτερον συνηρητημένην πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς ἐκβιομηχανίσεως ὡς ἀποτελούσης τὸ κύριον μέσον τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

5. Ὅσον δυσχερὴς εἶναι ὁ καθορισμὸς τῆς ἐννοίας τοῦ ὅρου πλήρης χρησιμοποίησις, τόσον ὡσαύτως εἶναι δύσκολος ὁ καθορισμὸς τῆς ἐννοίας τοῦ ὅρου ἐκβιομηχανίσις. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι πᾶσα μορφή παραγωγῆς, ἀκόμη καὶ τῆς γεωργικῆς, προϋποθέτει τὴν χρησιμοποίησιν τελειοποιημένων ἐργαλείων οἷα καὶ αἱ μηχαναί, ἐρωτᾶται ἐὰν ὡς ἐκβιομηχανίσις νοῆται ἡ εἰσαγωγή τῶν μηχανῶν εἰς τὰς διαφόρους μορφὰς τῆς πρωτογενοῦς καὶ κατὰ μείζονα λόγον τῆς δευτερογενοῦς παραγωγῆς ἢ νοῆται εἰδικωτέρα τις μορφή ὀργανώσεως τῆς παραγωγῆς διὰ τῶν μηχανῶν. Ἡ ἐκβιομηχανίσις ἀποβλέπει κατὰ πρῶτον λόγον εἰς τὴν μαζικὴν παραγωγὴν ἀγαθῶν κοινωνικῆς κατανάλωσως, ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν ἀλλὰ πρωτίστως διὰ τὴν ἐξαγωγήν. Θὰ ἦτο τουτέστιν ἀμφίβολος κατ' ἀρχὴν ἡ πρα-

γματοποιήσις τῆς ἐκβιομηχανίσεως ἐὰν αὕτη ἀπέβλεπε μόνον εἰς τὴν ἱκανο-
 ποίησιν τῆς αὐταρκείας μιᾶς χώρας. Περαιτέρω ἢ ἐκβιομηχανίσις ἀπέβλεψε
 ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν κίνδυνον ἐκ τῆς ἐξειδικεύσεως μιᾶς οἰκονομίας εἰς τὴν
 παραγωγὴν ὠρισμένων προϊόντων, κίνδυνον θανάσιμον, ἐν ᾧ οἱ τῶν ἐκά-
 στοτε περιοδικῶν διεθνῶν κρίσεων, διὰ τῆς διαμορφώσεως πολυσυνθέτου
 παραγωγῆς ἱκανῆς νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν προσφορὰν ποικίλων καὶ διαφό-
 ρων προϊόντων. Ἐξ ἑτέρου ἢ ἐξειδίκευσις τῆς παραγωγῆς δι' ἐκάστην χῶ-
 ραν θὰ ἐσήμαιεν ἐξάρτησιν ἰσχυρὰν τῆς ἐμπορικῆς τῆς πολιτικῆς ἐκ τῆς
 πελάτιδος αὐτῆς χώρας, ὅπερ σημαίνει οἰκονομικὴν ὑποδούλωσιν. Τέλος, ἡ
 πολιτικὴ τῆς ὑψώσεως τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ εἰσοδή-
 ματος κατ' ἀνάγκην βαίνει παραλλήλως πρὸς τὴν ἐκβιομηχανίσιν τῆς παρα-
 γωγῆς μόνης ἱκανῆς ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ἠϋξημένην καὶ ἐπιταχυνομένην
 ζήτησιν βιοτικῶν ἀγαθῶν καὶ γενικῶς ἀγαθῶν πολιτισμοῦ. Οὕτω, ἡ ἐκβιο-
 μηχανίσις δὲν πρέπει νὰ νοῆται ὡς ἀπλῶς πολιτικὴ δημιουργία μεγάλων
 βιομηχανιῶν μαζικῆς παραγωγῆς ὠρισμένων ειδῶν, ἀλλὰ ὡς μία γενικωτέρα
 μεταμόρφωσις τῆς οἰκονομίας. Ὡς καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἐλέχθη ὑπὸ τῶν ἐμπει-
 ρογνομόνων τοῦ Ο.Η.Ε., σημαίνει μίαν γενικωτέραν ἀλλαγὴν εἰς τὴν διάρ-
 θρωσιν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ὠρισμένης χώρας, διὰ τῆς εὐρυτέρας κατανο-
 μῆς τοῦ εἰσοδήματος, ὥστε νὰ δημιουργηθοῦν ἀγοραὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, διὰ
 τῆς ἐξειλιγμένης διαιρέσεως τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας καὶ τοῦ ἐλευθεριωτέρου
 συστήματος ἀνταλλαγῆς τῶν ἐμπορευμάτων εἰς μίαν ἀνεπτυγμένην νομισμα-
 τικὴν οἰκονομίαν. Ἀπαιτεῖται πρὸν τούτοις καὶ ὑψηλὸν γενικὸν ἐπίπεδον
 μορφώσεως, καὶ ἰδίᾳ οἰκονομετρικῆς καὶ οἰκονομικοδιοικητικῆς, εὐχερεστέρα
 συνειδητοποίησις τῶν προωδευμένων ἰδεῶν, μεθόδων καὶ συνθηκῶν, διὰ τῆς
 ἐλευθέρας συνεργασίας, ἐπαφῆς καὶ ἀνταλλαγῆς μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων,
 διὰ ἰσχυροῦ πνεύματος ἐπιχειρηματικότητος, θετικῶς προσηρμοσμένου εἰς
 τὴν κοινωνικὴν ὠφελιμότητα καὶ ἀλληλεγγύην. Οὕτω, ἡ ἔκθεσις τῶν ἐμπει-
 ρογνομόνων τοῦ Ο.Η.Ε. ἐπιμένει, ὅτι «Ἐμπόδιον εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνά-
 πτυξιν εἶναι ἡ στειρότης τῶν κοινωνικῶν καθεστώτων, ὅταν ταῦτα εἶναι
 προσκεκολλημένα εἰς τὰς παλαιὰς θρησκευτικὰς προκαταλήψεις καὶ ἠθικὰς
 προλήψεις, ὡς ἰδίᾳ συμβαίνει τοῦτο εἰς τὰς χώρας παλαιῶν πολιτισμῶν καὶ
 γεωργικῆς οἰκονομίας. Τὸ φεουδαρχικὸν καθεστῶς, ἡ δουλεία, οἱ κάστες, τὰ
 προνόμια τῶν τάξεων καὶ ἄλλα κοινωνικὰ συστήματα περιορίζουσι τὴν ἐλευ-
 θέραν χρησιμοποίησιν τῆς ἐργασίας καὶ τῶν κεφαλαίων, καὶ δύναται καὶ πρέπει
 νὰ ὑποστοῦν μίαν ἐκ βάθρων μεταβολήν. Ἡ ὀργανωμένη διοίκησις τῆς οἰκο-
 νομικῆς ζωῆς, ἢν προϋποθέτει ἡ ἐκβιομηχανίσις, εἶναι συνήθως ξενὴ πρὸς τὴν
 κοινωνικὴν ὀργάνωσιν τῶν περὶ ᾧ ὁ λόγος χωρῶν. Ἰδίως εἰς τὴν Ἀνατο-
 λὴν, ἡ ἀντίστασις τὴν ὁποίαν ἡ τοιαύτη κοινωνικὴ ὀργάνωσις προβάλλει
 κατὰ τῆς ἐκβιομηχανίσεως ἀντικατοπτρίζεται εἰς τὰς δυσχερεῖας ὡς
 συναντᾷ ἡ μεγάλη βιομηχανία νὰ διατηρήσῃ ἕνα σταθερὸν ποσοστὸν εἰδι-
 κευμένης ἐργασίας. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἐκβιομηχανίσις ἀπαιτεῖ ἐπαναστατικὰς
 μεταβολάς, αἵτινες δύναται νὰ ὀδηγήσουσιν εἰς σοβαρὰς συγκρούσεις...».

Καταφαίνεται οὕτω μέχρι ποίου σημείου καὶ ἡ ἐκβιομηχανίσις εἶναι

συνυφασμένη πρὸς τὴν ὅλην οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν πολιτικὴν καὶ ἔχει ὡς περιεχόμενον βαθυτέρας μεταβολὰς εἰς τὸ ὅλον οἰκονομικὸν καὶ κοινωνικὸν καθεστῶς.

6. Ἐπιβάλλεται ὅθεν νὰ ἐξετάσωμεν τοὺς κυριωτέρους τομεῖς τοῦ κοῖνω-οἰκονομικοῦ καθεστῶτος πρὸς τοὺς ὁποίους ἰδιαζόντως συνδέεται ἡ ἐκβιομηχάνισις.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς παραγωγικότητος εἰς τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν ἀποτελεῖ μίαν βασικὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐκβιομηχανίσεως. Διότι γεωργία χαμηλῆς ἀποδόσεως δὲν εἶναι ἰκανὴ νὰ προσφέρῃ τὰ περισσότερα ἐκεῖνα προϊόντα διατροφῆς καὶ πρώτων ὑλῶν ἀναγκαίων, ὥστε αὐξων ἀριθμὸς ἐργαζομένων νὰ προσέλθῃ πρὸς τὴν βιομηχανίαν. Εἶναι ἀνεπίτρεπτον ὅθεν σφάλμα νὰ λησμονητῆι ἡ σημασία τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ εἰς ἀγαθὰ διατροφῆς ὡς προϋποθέσεως τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως. Διότι ἄλλωστε ἡ ἐξέυρεσις αὐτῶν εἰδῶν διατροφῆς διὰ τῶν εἰσαγωγῶν σημαίνει κίνδυνον διασαλεύσεως τῆς νομισματικῆς καὶ οἰκονομικῆς σταθερότητος, ἀπὸ τὴν ὁποίαν σπανίως δύναται νὰ διαφυγῇ ἡ ὑπὸ ἐκβιομηχάνισιν οἰκονομία.

Ἀφ' ἑτέρου προϋπόθεσις τῆς ἐκβιομηχανίσεως εἶναι ἡ ἄνοδος πρώτων τῶν βιομηχανιῶν βάσεων, αἵτινες ἀνοίγουν τὸν δρόμον διὰ τὰς βοηθητικὰς καὶ δευτερογενεῖς βιομηχανίας. Ἡ μετάβασις τῆς ἀγροτικῆς ἐργασίας πρὸς τὴν βιομηχανικὴν εἶναι μία μορφή μιᾶς γενικωτέρας καὶ πολυπλόκου ἐπαγγελματικῆς ἀνακατανομῆς, ἣτις ἀρχίζει ἀπὸ τὰς ἀπλουστέρας ἐργασίας μεταποιήσεως καὶ προχωρεῖ πρὸς τὰς συνθετωτέρας, καὶ ἡ ὁποία συνδέεται βαθέως πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς πλήρους χρησιμοποίησεως μέσῳ τῆς ἐξειδικεύσεως. Πέραν δὲ τούτου, ἡ ὑπὸ κανονικὰς συνθήκας ἐπίτευξις τῶν προϋποθέσεων τούτων ἀπαιτεῖ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, ἀκόμη καὶ γενεῶν. Οὕτω, ἡ ἐκβιομηχάνισις θ' ἀπετελεῖ στόχον ἄνευ σημασίας διὰ τὰς ἡμιανεπτυγμένας χώρας, αἱ ὁποῖαι οὐδέποτε θὰ ἠδύναντο νὰ προσεγγίσουν τὸν ρυθμὸν τῶν ἐξελίξεων τῶν ἐκβιομηχανισμένων χωρῶν. Προϋπόθεσις, ὅθεν, τοῦ συγχρόνου ἐκβιομηχανισμοῦ εἶναι ἡ ταχύτης τῆς πραγματοποιήσεώς του. Πρὸς τοῦτο κατ' ἐξοχὴν ἐπιβάλλεται ἡ ἐφαρμογὴ προγραμμάτων ἐκβιομηχανοποιήσεως ἐντεταγμένων ἐντὸς μακροχρονίου καὶ βραχυχρονίου οἰκονομικοῦ σχεδιασμοῦ. Εἰς τὸν σχεδιασμὸν αὐτὸν θέλει πραγματοποιηθῆ ὁ συντονισμὸς τῶν νεωτέρων μεθόδων τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ὀργανώσεως, τῆς κινητοποιήσεως καὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν κεφαλαίων, τῆς ρυθμίσεως τῆς σχέσεως τῆς καταναλώσεως πρὸς τὴν ἀποταμίευσιν καὶ τῆς κατευθύνσεως τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως διὰ τῆς μετεκπαιδεύσεως καὶ ἀνακατανομῆς τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων.

Εἶναι τέλος νοητόν, πόσα ἄλλα προβλήματα τῆς οἰκονομικῆς λειτουργίας πρέπει νὰ ρυθμισθῶσι διὰ τὸν κατάλληλον συνδυασμὸν τῶν δύο στόχων ἐκβιομηχάνισις — πλήρης χρησιμοποίησις. Χρησιμοποίησις ἀνεκμεταλλεύτων πηγῶν πρώτων ὑλῶν καὶ δυνάμεων ἐνεργείας, ὀργάνωσις καταλλήλου καὶ εὐθηνοῦ δικτύου μεταφορᾶς, χορήγησις ἀφθονοῦ καὶ εὐθηνῆς ἐνεργείας, τεχνικὴ ἐκπαίδευσις καὶ διαμόρφωσις στελεχῶν, συστηματικὴ κατεύθυνσις ὅλων τῶν ἐπενδύσεων, ὀργάνωσις συστήματος πιστωτικῶν ἰδρυμάτων ἰκα-

νῶν καὶ ἀνεπηρεάστων, προσαρμογὴ τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν εἰς τὸν οἰκονομικὸν προγραμματισμὸν, διὰ ν' ἀναφέρωμεν τὰ κυριώτερα τούτων μαζί με τὸ πρόβλημα τῆς προστασίας τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἀπὸ τοῦ κινδύνου τῆς οἰκονομικῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν πολιτικῆς ὑποταγῆς εἰς τὸ ξένον κεφάλαιον, οὗ ἡ ἐπένδυσις ἐπιζητεῖται διὰ τὸν ἐκβιομηχανισμόν.

7. Συμπέρασμα τῶν παρατηρήσεων τούτων εἶναι, ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς πλήρους χρησιμοποίησεως εἶναι συνυφασμένον πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς ἐκβιομηχανοποίησεως καὶ ὅτι ἕκαστον τούτων δὲν δύναται νὰ ἐξετασθῇ αὐτοτελῶς, ἀλλὰ ἀναλύεται καὶ δέχεται ἐκάστοτε λύσεις ἐντὸς τοῦ ὅλου οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ προγραμματισμοῦ. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἐπιστημονικὴν προσαρμογὴν δύναται νὰ κατανοηθῶσι καὶ νὰ δεχθῶσιν ἐφαρμογὰς τὰ δύο ταῦτα βασικά θέματα τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς ἐξελίξεως ἰδίᾳ εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας (1).

1) Κατωτέρω παραθέτομεν βιβλιογραφικὰς τινὰς παραπομπὰς, εἰς ἃς δύναται ν' ἀνεῦρητις εὐρυτέρας ἀναλύσεις τῶν θιγομένων ἐν τῷ κειμένῳ ζητημάτων: P. Laroque, *Cours*, 1953-1954. O.N.U., *Mesures d'ordre national et international en vue du plein emploi*. — N. S. Buchanan — H. S. Ellis, *Approaches to economic development*, 1955. — O.E.C.E., *Plan Vanoni*, 1955. — O.N.U., *Mesures à prendre pour le développement économique des pays insuffisamment développés*. — B. Hoselitz, *The progress of under developed areas*, 1951. — Ing. Svernilson, *Growth and stagnation in the European Economy*, 1954. — Ang. Angelopoulos, *Planisme et progrès social*, 1953. — Π. Κουβέλη, *Προγραμματισμός καὶ ἐκβιομηχάνισις*. — Σ. Ἀγαπητίδης, *Οικονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ προγραμματισμός*, Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος, φύλ. 5ης, 12ης καὶ 19ης Ἰανουαρίου 1961. Δ. Κ. Παροῦ, *Στοιχεῖα Διοικητικοῦ Οἰκονομικοῦ Δικαίου*, 1960, Κεφάλ. Δ'.